

Український «Крос» в Каннах

Кадри з фільму «Крос».
Режисер Марина Врода. Україна—Франція. 2011.

Марина Врода під час церемонії вручення «Золотої пальмової гілки» за кращий короткометражний фільм.

22 травня завершився черговий Каннський кінофестиваль, результати якого привернули до України світову увагу: переможцем у програмі короткого метра став фільм Марини Вроди «Крос». Режисерка є випускницею Національного університету ім. Карпенка-Карого (майстерня Михайла Ілленка та Валерія Сивака). Її попередні короткометражні роботи: «Клятва», «Дощ», «Пробач», «Сімейний портрет» – дістали нагороди українських («Відкрита ніч», «Пролог») та міжнародних (МКФ в Мюнхені, Фестиваль короткометражних фільмів у Баку) кінофестивалів. У творчому доробку Марини Вроди є також повнометражний фільм «Усміхнись, коли плачуть зорі» (2010), знятий під псевдонімом Маргарита Красавкіна. Режисерка брала участь у зйомках фільму Сергія Лозниці «Щастя моє», що був у конкурсі в Каннах минулого року, виконуючи обов'язки асистента з масовки. Попри вже отримане визнання, Врода не була від початку фавориткою короткометражного конкурсу: фільм не викликав ажіотажу серед публіки та преси через відсутність гучних акторських прізвищ, скандалів, на які завжди багаті Канни (цього року постарався Ларс фон Трієр, висловивши симпатії до нацизму), та реклами.

Сюжет 15-хвилинного фільму «Крос» заснований на спогадах режисерки про заняття з фізкультури в Київській школі № 280, яку вона закінчила. Школярі біжать крос через ліс, що метафорично натякає на загальний стан пострадянських (хоча й не тільки) країн, які поспішають у невідомому напрямку, не знаючи мети й причини. У фільмі лише головний герой, якого грає 14-річний Єгор Агарков, зупиниться і задумается: який сенс у цього пробігу? Зйомки «Кросу» відбувалися у вересні минулого року в Пущі-Водиці, Бортничах та в парку Слави в Києві. Фільм було знято менше ніж за тиждень за участю лише непрофесійних акторів, з приблизним бюджетом 4 тис. євро. Ці кошти збрала сама режисерка та її французькі продюсери, зокрема Флоранс Келлер, яка працювала у Французькому культурному центрі в Києві. За словами Марини Вроди, Голова департаменту короткого метра Каннського фестивалю Крістіан Жан не знайшов жодної достойної французької картини для участі в короткометражному конкурсі¹, тож французи були зацікавлені у просуванні спільної з Україною стрічки. Це дало підстави деяким ви-

данням сусідніх країн говорити про «короткометражку з Бортничів, яка виявилася французьким лауреатом “Золотої пальмової гілки”»², так наче в Каннах нагороджують державні прапори, а не фільми. «Крос» може стати початком тривалішої кіноспівпраці між Україною та Францією: в ході фестивалю було підписано угоду про спільне виробництво фільмів. Тепер Марина Врода веде переговори щодо прокату «Кросу» в європейських країнах. Українські глядачі мали змогу побачити його в Київському будинку кіно 20 червня в рамках ретроспективи режисерки, планується показ на київському кінофестивалі «Молодість» восени.

З огляду на французьке фінансування, анекдотично звучать коментарі українських посадовців, які намагаються і в цій ситуації зібрати сметанку. Радник президента з гуманітарних питань Ганна Герман в інтерв'ю інформаційному порталу «ЛІГАБізнесІнформ» висловилася казуїстично. З одного боку, «розвиток українського кіно» (читай Пальмова гілка), за її словами, виявився чи не особистою заслугою Президента Віктора Януковича, який підписав закон «Про зміни до Закону України про кінематографію», що передбачає пільги на виробництво вітчизняної кінопродукції. Вона дуже дивується, що молоді українські режисери, ошасливлені цим законом, уперто відмовляються від державної допомоги: «За останні роки молодь за підтримкою не йде ні в чому. Вони шукають фінансування в інших місцях, домагаються свого»³. З другого боку, пані Герман ставить за приклад кінематографістам Єжи Гофмана, який задля зйомок фільму «Вогнем і мечем» заклав свій будинок за кредит у банку. Та, зрештою, що там гроші, сила характеру, моральні чесноти – ось головне: «Я дуже рада, що в цьому випадку перемогли не гроші, а талант. Марина пробилася, вона зробила це сама, вона нікому нічого не зобов'язана, це дуже важливо в житті»⁴. Талант він і без грошей проб'ється. Вимальовується портрет ідеального українського кінематографіста: беручи собі за взірець Гофмана, він гордо прокладає самостійний шлях у житті, даючи змогу уряду постфактум нарікати на те, що він не потребує неіснуючого державного фінансування.

Показовою тут є доля попереднього каннського призера від України Ігоря Стрембіцького, що здобув Пальмову

гілку за картину «Подорожні» в 2005 році. Після перемоги його фільм потрапив в український прокат, а режисеру вдалося отримати грант Гете-інституту на наступний фільм «Уроки німецької». Втім, на тому переваги каннської слави й закінчилися: за останні п'ять років Стрембіцький не зняв жодного нового фільму. Сподіваємося, що така доля не спіткає Марину Вроду, яка активно шукає подальші контакти з іноземними інвесторами, намагаючись не пропустити шанс, наданий їй Каннами.

P.S. «Крос» – не єдиний український фільм демонстрований цього року в Каннах: у позаконкурсних програмах та українському павільйоні було показано альманахи короткометражок «Арабески» та «Закохані в Київ» (знятий за принципом французької популярної збірки «Париж, я люблю тебе»), незакінчений польсько-український фільм

«ROCK'N'BALL» режисера Дмитра Приходька, «Будинок з баштою» Єви Нейман, «Звичайну справу» Валентина Васяновича, та «Тойхтопройшовкрізьвогонь» Михайла Ілленка. У фестивальний день, присвячений Сергію Параджанову, глядачі мали змогу познайомитись з міжнародним проектом «Параджанов», що планується за участі Сержа Аведікяна та Романа Балаяна.

1 Столярчук Іван. «Марина Врода перемогла в Каннах» // Газета по-українськи. – 2011. – 24 трав. – № 1225.

2 Бейкер Марія. «Канны-2011: український лауреат под французьким прапором» // BBCRussian. – URL: http://www.bbc.co.uk/russian/mobile/society/2011/05/110522_cannes2011_winners_overview.shtml

3 Герман Анна. «В Каннах победили не деньги, а талант» // Лига Новости. – URL: <http://news.liga.net/news/N1114866.html>

4 Там само.

Марія Тетерюк

Біг як метафора

*«Ну, ліс. Ну, крос. Ну і що? Не впечатляєт»
(почуте після перегляду).*

1 червня в Кінопалаці відбулися прес-конференція з володаркою «Золотої пальмової гілки» цьогорічного Каннського МКФ Мариною Вродою, продюсером фільму Флоранс Келлер та перегляд короткометражного фільму «Крос».

Любителі естрадної попси не можуть поцінувати гармонійну красу музики класичної. В кіно – аналогічно: технічна надмірність і трюкацькі виверти голлівудського кіно глушать настільки, що глядач не може сприйняти чогось іншого. Кращі фільми світового, і в тому числі українського кіно знаходять у звичайних, повсякденних речах глибший смисл і пропонують глядачеві долучитися до цього спільного знаходження. І чудово, що журі Каннського МКФ оцінило таку властивість фільму Марини Вроди, учениці Михайла Ілленка.

Перш, ніж перейти безпосередньо до інтерпретації фільму, хочу звернути увагу на кілька його художніх особливостей. Перша: реалії в ньому українські (навіть те, що лаконічні розмови персонажів чуємо російською, – це також з наших реалій), але вони є водночас універсальними. Друга: персонажі безіменні, і в стрічці мають значення не їхні імена, а суть того, що відбувається. Такий характер подачі подій – також ознака універсальності, якщо хочете, притчевості. Третє: фільм майже без слів – і це не тому, що режисерка хотіла зекономити на субтитруванні, а в девальвації слів. Це тільки наші сучасні політики живуть лукавим словом, не помічаючи, що воно ніяк не підкріплене капіталом конкретних справ.

У фільмі домінує спостереження за життям, і нам дають можливість детально роздивитися його фрагмент, у якому, на перший погляд, нічого особливого не відбувається. Старшокласники на уроці фізкультури біжать крос. У лісі. Але тільки неухвально не побачить подій, які мають підтекст, а то й набирають метафоричного значення. Під час кросу група «сачків» відколюється від решти школярів і бачає бодай чимось розважитись (пригадується щось аналогічне, тільки з молодшими за віком школярами зі знаменитого фільму Франсуа Трюффо «400 ударів», щоправда, вони бігли в місті). Група, яка ігнорує крос, має свободу, але

свобода потребує наповнення. Але в тім і проблема, що наповнити її немає чим. Тому й залишається – запалити, стрельнути цигарку, вдарити слабшого психологічно. Той, кого вдарили, випадає зі свого середовища. Відривається від товаришів, іде наванання лісом, зганяючи свою злість і образу, б'є прутом кущі. Несподівано натикається на трьох злочинців, які пораяються біля трупа щойно вбитого ними чоловіка. Побачене обпікає, лякає, і хлопець кидається навіткача. Біжить довго, наванання, аж поки не вибігає до лісового озера, на пляж, до людей, де вже може відчутти себе в безпеці. Камера панорамає по відпочивальниках, серед яких наш знайомий у чорному костюмі лежить на піску й спостерігає за бігуном у надувній кулі на воді. І тут маємо третій різновид бігу – це розвага, що прижилась останнім часом на пляжах. Колись Висоцький співав: «Хорошо: среди бегущих первых нет и отстающих. Бег на месте общеприимчивый...» Тут же маємо біг абсолютно безглуздий, навіть безглуздіший за той, що білка в колесі.

Отже, маємо кілька різновидів бігу: ви можете бігти за чийсь наказом – це крос. Ви можете бігти, рятуючись від небезпеки, – це втеча. І, нарешті, ви можете стати заручником модної, нав'язаної вам розваги, – і за цей біг ви ще й платите гроші.

Характерно, що у фільмі «Крос» активною дійовою особою є природа. Фільм знімали в Пуці-Водиці під Києвом – саме туди ходить трамвай, і завдяки цій обставині ліс став місцем відпочинку. Природа участі в подіях ніби й не бере, але вона допомагає прочитати ще один сенс показаного. Ліс – це мовчазний свідок, який виступає контрастом до марнот людського життя, підкреслює цю марноту. Фільм викликає ефект присутності: це ще раз підтвердило високий рівень майстерності молодих наших операторів. А також таку важливу річ, як взаєморозуміння режисера і оператора. «Робити кіно потрібно з людьми, які тебе розуміють, – сказала Марина Врода на прес-конференції. – Я не можу доводити, чому мені потрібен саме цей кадр, скажімо, чому трамвай на початку їде так довго».

І на завершення. Держава не підтримує молодих, а ми маємо он яку нагороду. А якби підтримувала?

Лариса Брюховецька